

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	1 (5)
	MOTIV	BRÖD, MJÖL, GRYN, SOCKER OCH RIS			

MOTIV TILL MILJÖSTYRNINGSRÅDETS UPPHANDLINGSKRITERIER FÖR BRÖD, MJÖL, GRYN, SOCKER OCH RIS

INLEDNING

Livsmedel står för cirka en tredjedel av klimatpåverkan inom EU. Till största delen beror detta på naturliga processer i primärproduktionen, men det finns också stora skillnader beroende på produktionssätt. Kriterierna för bröd, mjöl, gryn, socker och ris finns på två nivåer: dels miljöanpassad konventionell produktion och dels ekologisk produktion.

Kraven på den miljöanpassade konventionella produktionen har tagits fram för att förbättra miljöprestandan på bröd, mjöl och gryn-produkter. Krav på ekologisk produktion följer EU-förordningen om ekologisk produktion samt erbjuder längre gående krav på miljöskydd vid ekologisk produktion än vad EU-förordningen kräver.

Dessa kriterier har tagits fram i en bred arbetsgrupp med representanter från Nordic Sugar, Lantmännen, SIK, KRAV, Svenskt Sigill, Pågen, Kemikalieinspektionen samt upphandlare från Uppsala, Örebro och Södertälje.

A. OBLIGATORISKA KRAV PÅ LEVERANTÖREN

Det finns inga identifierade upphandlingskriterier som ställer obligatoriska krav på leverantörens interna miljöarbete för detta dokument för bröd, mjöl, gryn, socker och ris. I tidigare versioner har det funnits krav på producentansvar för förpackningar, kvalitetssäkring och livsmedelssäkerhet. Vid revideringen 2010 har beslut tagits om att ta bort dessa krav då de grundar sig på lagstiftning. Miljöstyvningsrådet upphandlingskriterier ska vara drivande på miljöområdet och därmed ställa krav som går utöver vad lagstiftningen kräver.

B. OBLIGATORISKA KRAV PÅ VARAN

B.1. INFORMATION OM URSPRUNG

Inom EU finns det lagstadgade krav på spårbarhet för ett antal produktgrupper som nötkött, honung, samt frukt och grönt. Diskussioner förs även om att införa obligatoriska krav på spårbarhet även för andra livsmedel. Det finns idag system för spårbarhet för alla sorters livsmedel som har system som syftar till att ge information om enskilda artiklar, ytterförpackningar, pallar eller batcher. Företag som använder sig av sådana system får kontroll över varifrån ingredienser och färdiga produkter kommer och vart de levereras.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	2 (5)
	MOTIV	BRÖD, MJÖL, GRYN, SOCKER OCH RIS			

Krav på information om ursprung syftar till att ge upphandlande myndigheter en bättre kontroll över var varor produceras och ger bättre möjligheter för leverantörer att vid mindre allvarliga avvikelser kunna göra riktade återkallanden.

OBLIGATORISKA KRAV PÅ MILJÖANPASSAD KONVENTIONELL PRODUKTION

B.2. KADMIUMHALT I PRODUKTEN

Idag är spannmålsprodukter, främst av vete, en av de vanligaste källorna för intag av kadmium för den svenska (ickerökande) befolkningen. Uppskattningsvis kommer nästan 50 % av allt kadmium i vegetabiliska livsmedel från vetemjöl och andra spannmålsprodukter. Kadmium lagras i eller intill klidelen och grodden i vetekärnan och därför innehåller fullkorn eller grövre mjöler högre halter av kadmium än finare malt vetemjöl. Alla grödor tar inte heller upp kadmium i samma utsträckning. Råg tar exempelvis upp mindre än vete. Utöver skillnader mellan olika arter, förekommer kan även olika sorter av samma art ha olika upptag. Generellt sett har vårvetet ett högre upptag än höstvetet.

Det lagstadgade gränsvärdet för kadmium är 0,1 mg/kg i Sverige. Detta krav syftar till att minska kadmiumhalterna och grundar sig på reglerna för Integrerad produktion (IP).

B.3. KADMIUMHALT I MINERALGÖDSEL

Kadmium som ackumuleras i marken kan innebära långsiktiga hälso- och miljörisker. Kadmium kan tas upp av växternas rotsystem och når åkermarken genom luftföroreningar och användning av mineralgödsel. Tillförsel av kadmium genom mineralgödsel innebär att nytt kadmium tillförs biosfären (utöver det kadmium som redan cirkulerar i systemet). Därför är det relevant att sätta en viss högstanivå för tillförsel via mineralgödsel.

Kravet syftar till att begränsa mängden kadmium som tillförs marken genom att sätta ett gränsvärde för hur mycket kadmium som får finnas i mineralgödsel.

OBLIGATORISKA KRAV PÅ EKOLOGISK VARA

B.4. EKOLOGISK PRODUKTION

Ett ekologiskt lantbruk kännetecknas bland annat genom att man har en varierad växtföljd, har strikta begränsningar för användning av insatsmedel, inte använder sig av GMO. Dessutom är biologisk mångfald ett viktigt ledord inom det ekologiska jordbruket. För att få en vara ska få saluföras som ekologisk inom EU ska produktionen ske enligt förordning (EG) 83472007, oavsett produktionsland.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	3 (5)
	MOTIV	BRÖD, MJÖL, GRYN, SOCKER OCH RIS			

Det avancerade kravet går längre än vad EU-förordningen om ekologisk produktion kräver och ställer ytterligare krav på att leverantören bl.a. ska ha ett redovisningssystem för växtnäring.

C. UTVÄRDERINGSKRITERIER

Både konventionella och ekologiska varor ska uppfylla kraven i C.1 och C.2.

C.1. C.1. FOSFORANVÄNDNING VID ODLING

Fosfors betydande roll för övergödningen har på senare år kommit att uppmärksammas mer och mer. Mycket av den fosfor som når vattendragen bidrar till övergödningen. Mycket av den fosfor som når Östersjön kommer dessutom från jordbruksmark, och beräknas idag till ca 50 % av den totala mängden.

Detta krav syftar till att begränsa mängden fosfor som tillförs i åkermarken i stallgödseln och därigenom minska risken för stora förluster.

C.2. C.2. KLIMATPÅVERKAN UR ETT LIVSCYKELPERSPEKTIV

Produktionen av livsmedel står för cirka en tredjedel av klimatpåverkan inom EU. Även om en stor del av klimatpåverkan uppkommer genom naturliga processer finns det stora skillnader i produktionsmetoder och energiförbrukning.

Ett steg i rätt riktning är att informera om varornas klimatpåverkan för att kunna erbjuda konsumenten en möjlighet att välja ett mer klimatsmart alternativ. Kravet syftar till att öka utbudet på marknaden, och gynna en utveckling där klimatinformation tas fram på livsmedelsprodukter.

UTVÄRDERINGSKRITERIER FÖR MILJÖANPASSAD KONVENTIONELL VARA

C.3. STRÅFÖRKORTNINGSMEDEL

Stråförkortningsmedel är ett växtskyddsmedel som används för att minska risken för liggsäd hos speciellt svaga sorter av spannmål. I Sverige har det varit förbjudet att använda stråförkortningsmedel med undantag av råg (råg skiljer sig från övriga spannmål p.g.a. att det är betydligt längre och svagare) sedan slutet av 80-talet, vilket har lett till ett minskat behov av att använda dessa medel. Kravet syftar till att minska användningen av växtskyddsmedel och bidrar till en minskad belastning på miljön och även till att uppnå miljömålet giftfri miljö.

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	4 (5)
	MOTIV	BRÖD, MJÖL, GRYN, SOCKER OCH RIS			

C.4. SLAM FRÅN AVLOPPSRENINGSVERK

Slam från avloppsreningsverk innehåller viktiga näringsämnen som på sikt bör återföras till åkermarken. REVAQ¹ är ett exempel på en certifiering för sådant slam, som syftar till att minska innehåll av skadliga ämnen som metaller, organiska ämnen, läkemedelsrester och läkemedelsrester som hormonstörande ämnen och antibiotika. I dagsläget är dock kunskapen osäker om de långsiktiga hälso- och miljöeffekterna kopplat till användningen av avloppsslam i jordbruket. Detta krav syftar därmed till att slam från avloppsreningsverk inte ska användas i livsmedelsproduktion.

C.5. RÖTRESTER

Det finns stora fördelar med att röta stallgödsel och sprida rötresten på åkrarna istället för att använda gödseln direkt. Vid rötningen omvandlas en stor del av det organiskt bundna kvävet till ammoniumkväve som är lättare att ta upp för växterna. Urlakningen av kväve från jordbruksmarken blir därmed mindre.

Det är dock viktigt att krav ställs på rötresterna, bland annat avseende restvärden av metallhalter. Tydliga riktlinjer ska ställas på metallinhalten i biogödslet, detta gäller bly, kadmium, koppar, krom, kvicksilver, nickel och zink. De värden utom de som gäller för koppar och zink som anges i kravet C5 följer riktvärdena för jordförbättringsmedel enligt EU-blomman. För zink och koppar tillämpas samma värde som för avloppsslam som får spridas på åkermark.²

C.6. GMO-FRI VARA

Det finns många synpunkter på användningen av genetiskt modifierade organismer (GMO) i livsmedel. Det finns studier som pekar på att det kan finnas miljömässiga nackdelar med användningen, t.ex. minskad biologisk mångfald och risk för spridning. Fördelar som pekas ut kan vara att grödorna kan bli mer tåliga och ge högre skördar.

Miljöstyvningsrådet har valt att inte ta ställning i frågan i och med att studierna om fördelar och nackdelar med GMO inte ger entydiga svar. Däremot finns det möjlighet att efterfråga GMO-frihet (d.v.s. ej märkningspliktig mängd, 0.9 %) om den upphandlande myndigheten så önskar. Miljöstyvningsrådet vill därför erbjuda en sådan kravformulering till dessa upphandlande myndigheter. Det ska dock påpekas att GMO-innehåll i konventionella varor inom området för bröd, mjöl, gryn, socker och ris är mycket begränsat.

C.7. KVÄVEANVÄNDNING VID ODLING

Kväveanvändningen vid odlingen har stor betydelse för miljömålet ingen övergödning. Detta miljömål beräknas vara mycket svårt att nå till 2020. Att Jordbruk läcker näring beror främst på att vi odlar marken. Näringsämnen som kväve som finns i stora mängder i jordbruksmark frigörs genom plöjning, harvning, sådd o.s.v. Även gödselspridningen påverkar kväveläckaget. Detta krav syftar till att begränsa mängden kväve som ingår i stallgödslet och därmed begränsa näringsläckaget.

¹ Läs mer om REVAQ här: www.svenskvatten.se/web/Certifieringssystem_for_slam.aspx.

² Se SNFS 1998:4 [6,7,8].

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2010-10-21	SIDOR	5 (5)
	MOTIV	BRÖD, MJÖL, GRYN, SOCKER OCH RIS			

C.8. KLIMATPÅVERKAN FRÅN MINERALGÖDSEL

Mineralgödsel (handelsgödsel) är ett gödselmedel som är framställt av industriellt behandlade mineral. Vid tillverkningen, och även spridningen av mineralgödsel, sker stora utsläpp av lustgas, som är en aggressiv växthusgas. Dessutom kan produktionen vara mycket energikrävande. Modern reningsteknik kan minska gödselns klimatpåverkan med 50 %.

Kravet syftar till att minska utsläppen från tillverkningen av mineralgödsel genom att ställa krav på en energieffektiv produktion. Värdet på 4 CO₂-ekvivalenter kommer från klimatmärkningens regler för växtodling (se www.klimatmarkningen.se).